

Megelőzhető-e a fogszuvasodás?

Nemcsak a fogászati és testápolási hónap lassan megszokottá váló időpontja — november — teszi időszerré, hogy a fogszuvasodásról ismételt szó essék. Időszerré a kérdéssről azért is írni, mert úgy tűnik, hogy a helyes életmódra való nevelés megtanítása nem könnyű feladat. Évek óta folyamatosan a felvilágosító tevékenység, de az eredmény nem áll arányban a ráfordított munkával. Sőt, a tapasztalatok szerint *javuláslról szinte egyáltalán nem beszélhetünk*. Az igaz, hogy az ismételtes a tudás biztos alapja, itt azonban talán más is szerepet játszik. Csúpan ismétléssel lényeges eredmény nem érhető el. Ennek természetesen több oka is van. Néhány okra, ismétlés formájában, vissza kell térni, de talán a súlypontok áthelyezésével és erőteljesebb hangsúlyozásával.

Kezdem mindjárt azzal, hogy tévedés az a hiedelem, amely szerint elődeink jó fogú emberek voltak. A fogszuvasodás olyan régi, amilyen maga az ember. Ami változott, az a szuvasodás gyakorisága, elterjedtsége és súlyossága. Kétségtelenül igazolt tény, hogy a fogszuvasodás az újabb kőkorszakban élt ember fogán is megtalálható volt, de a civilizáció előrehaladásával mindjobban elterjedt és súlyosabbá vált. Nagyon könnyű és főleg kényelmes ebből a megállapításból azt a következtetést levonni, hogy a fogszuvasodást az emberen kívül álló tényezők befolyása miatt megelőzni nem lehet. A civilizációt azonban az ember teremtette, ezért a változtatás lehetősége is az ő kezében van. Hasonló jelenség ez a környezetszennyezettséghez, amelyet az ember teremtett, és amelyet az embernek kell megszüntetnie. A civilizáció hasznos folyamat, de igazán hasznos csak akkor válik, ha megfelelő kultúra, a mi esetünkben egészségügyi kultúra, társul hozzá. A civilizáció és a kultúra magasabb foka felhaladó emberiség mind több környezeti ártalom ellen tud majd védekezni. Ezek közé az ártalmak közé tartozik a fogszuvasodás is. Ismét tévedés lenne azonban abban reménykedni, hogy csupán a környezeti tényezők változása segít mindent megoldani. Az ember aktív közreműködése nélkül előrejutni nem lehet. Ma már — úgy gondolom — nagyon kevesen vannak azok, akik ne tudnák, hogy a szájpótlás milyen fontos. Ennek ellenére a fogkefehasználat messze elmarad a kívánalmaktól.

Azt is köztudottnak kellene tekintni, hogy a fluoros fogápolószerek hatásosabbak, mint a fluormentesek. A „foggyasztás” pedig ebben a te-

kintetben is elmarad a szükséglettől. Nagyon sok iskolában nem szívesen veszik, ha a gyermekek idejét az egészséges életmódra való nevelésre is igénybe veszik. Pedig fogkefére nemcsak szükség van, hanem annak használatát is meg kell tanítani, tanulni. Azt is tudjuk, hogy a cukorkezelés, különösen a főttekészek között, a fogszuvasodás előidézésének egyik igen fontos tényezője. Sok mindent tudunk tehát, ennek ellenére az előrehaladás igen lassú. Nem lehet az emberektől olyat követelni, ami megszokott életrendjüktől, étrendjüktől eltér. Az előbb említett, és a fogszuvasodást elősegítő vagy csökkentő tényezők nem ellentétesek az emberek megszokott életmódjával, de egy lényeges pontban nagyon nehezen teljesíthető követelményt jelentenek. Ez a követelmény: a *következetesség és rendszeresség*. Ez a két tulajdonság már viszonylag kevesebb ember jellemzője, sőt még ezek között is akadnak olyanok, akik olykor megelégednek a tenivalókról. Ez az oka annak, hogy az előbb említett megelőző eljárások hatásfoka elég kicsi. Ezzel nem azt kívánom mondani, hogy ezek lebecsülendők vagy elhanyagolhatók. Fontosak ezek, de csak mint kiegészítő eljárások jöhetnek számításba.

Azok a jó megelőző eljárások, amelyek automatikusak, amelyek alkalmazásához ez emberek közvetlen közreműködésére nincs szükség. Ilyen eljárás pedig van: *fluoridoknak a szervezetbe való juttatása, optimális adagban*. Talán felesleges nagyobb szakmai súlyú testületre hivatkoznom, mint az Egészségügyi Világszervezet (WHO), amely minden tagállamának, már 10 évvel ezelőtt, javasolta az ivóvíz fluoridusításának bevezetését, és más hasonló automatikus módszerek kidolgozását. Az ivóvízhez hasonlóan automatikus eljárás a konyhasó fluorizálása is. A WHO ez utóbbi módszer alkalmazását is javasolja. Nehéz megérteni, miért nem történik semmi hazánkban a fogszuvasodás megelőzésére fluorsóknak a szervezetbe juttatásával. Igaz, hogy talán kevés megelőző eljárás váltott ki annyi vitát, mint a fluor alkalmazása.

A vita a szakmai és a laikus körökben is igen éles. A baj az, hogy azoknak a szakmai köröknek hangja hangosabb, ahol a szakértelem kétségbevonható, a laikusokat pedig könnyű félrevezetni. A megelőző módszer veszélytelen hatásosságáról pedig könnyű lenne meggyőződni. Szólnok megyében (de az országban máshol is) van egy nagyközség: Kun-szentmárton. Ebben a községben az ivóvíz literenként 1 mg F-ot tartalmaz (ez az optimális átlag, függetlenül az egyéni vízfogyasztási szokásoktól). Ez az F mennyiség 30 év óta biztosan benne van a vízben, és a gyermekek fogazata legalább 60 százalékkal jobb, mint a fluormentes vidékeken; ezeket az adatokat két tudományos vizsgálat is igazolta; a községben nem több a magasvérnyomás, a rákos megbetegedés, az idióta gyermekek, a csontok porózussá válása stb.; káros hatást tehát nem észleltek. Milyen egyszerű lenne megfelelő szakemberekből álló bizottságot küldeni a községbe, amely az erőszakolt vitát néhány hónap alatt eldöntene. Csodálkozom, hogy ez a megoldás még eddig nem jutott eszébe az illetékeseknek. A tudományos vizsgálatok eredményét pedig a sajtó közölte, az tehát nem titok.

1979. november 19-én az NDK-ba, Karl-Marx-Stadt-ba utazom, ahol az ivóvíz fluoridusítás bevezetésének 20 éves évfordulójának megünneplésére kerül sor. Az NDK-ban tehát ünnepelek, de nem csak a bevezetés megünneplésére kerül sor, hanem a kiterjesztésére is. Örülök, hogy az ünnepségen részt vehetek, de ugyanakkor szomorú is vagyok, mert arra gondolok, *eljutunk-e mi is egykor egy ilyen megemlékezéshez*.

Szokatlan hangulatú cikk ez. Talán nem is illik a fogászati hónap célkitűzéséhez. Mégis eljött az ideje annak, hogy a sok beszéd és ígérgetés helyett őszintén szövjünk. Talán megbocsátható ez a borongós, őszies eszmefutattás, ha olyan ember írja, aki 30 éve azon fáradozik, hogy a fiatal nemzedék egészségesebb legyen. Ha mégis tévedek, vállalom a penitenciát.

Toth Károly,
egyetemi tanár

Képzőművészeti gyűjtemény

Idén újabb 15 művész alkotásával gyarapodott Várpalotán a munkás művelődési szolgálatában létreho-

zott képzőművészeti gyűjtemény. A város vezetői néhány évvel ezelőtt levélben keresték fel a hazai művészeket, hogy önkéntes adományaikkal tegyék lehetővé egy ilyen célú gyűjtemény kialakítását, a munkások ízlésének fejlesztését, művészeti ismereteinek gyarapítását. Azóta 265 festőművész, szobrász, grafikus és iparművész 364 alkotása gyűlt össze Várpalotán. Az alkotásokból az inotai alumíniumkohó művelődési házában rendszeresen kiállításokat rendeznek.

Drámák Szegeden

Beszélgetés Páskándi Gézával

Író-olvasó találkozót vendége volt Szegeden Páskándi Géza; a Somogyi-könyvtár olvasótermében Annus Józsefnek, a Tiszatáj főszerkesztő-helyettesének kérdéseire válaszolt. A beszélgetés szünetében pedig műveiből hallott a közönség. Nagy Zoltánnak, a Szegedi Nemzeti Színház tagjának előadásában. A szegedi színházlátogatók a közeljövőben két Páskándi-mű előadását láthatják: február végére — március elejére tervezik az író *A szélmalom lakói* című, az árvízi évforduló alkalmából, a város felkérésére írt darabjának klisszeházi bemutatóját; történelmi drámája; a *Kálmán király* pedig a szabadtéri játékok műsortervében szerepel. Az írónak és olvasóközönségének találkozója előtt a két darabról, a szegedi bemutatók előkészületeiről kérdeztük Páskándi Gézát.

— *Úgy gondolom, sajtós munkamódszert kívánt a drámaírótl az a körülmény, hogy évfordulóra, a nagy szegedi árvíz emlékére kértek tőle színdarabot. E történelmi esemény, az 1879-es katasztrófa apropóján rajon új történelmi dráma született?*

— A szegedi színháznak most átadott darabom műfaja: polgári tragédia. Megírása előtt természetesen minden könyvet, köztölt elolvastam, amit a szegedi árvízről találtam, megismerkedtem előzményeivel, tragikus eseményeivel. De árvízi krónikát nem írhattam, a színpad nem tűri az elbeszélő modort, az epizódfüzért. Eleinte kézenfekvőnek látszott kiválasztani egy drámai hőst, mondjuk egy árvízi mentőt, ez viszont színelhelyváltoztatásokat igényelt volna, illetve megint csak epikus részletek közbeiktatását. Formai problémáim megoldásában segített egy arasznyi Jókai-írás, amely az ilavai malomról szól, s amelyre emlékezve döntöttem úgy, hogy az árvízi tragédiának is egyetlen helyszíne legyen. A darabbeli szélmalom valahol Szeged

köznyékén van, közel a városhoz. Itt él a tulajdonos, a darab főszereplője, a családjával, és ide menekülnek az árvíz elől a szegedi polgárok. Pontosabban: annak a rétegnek a képviselőiről van szó, melyhez amolyan félig falusi, félig városi emberek tartoznak. A malomban összeszorultaknak elszármolnivalók vannak egymással; az árvíz fenyegetése által teremtett végletes helyzetben egymást pusztítják, de árvíz nélkül is ide jutnának. Egymást pusztításuknak nem a külső katasztrófa a lényegi oka, hanem a belső; megosztottságuk, érdekelleteltük, önzéseik.

— *Mindebből úgy tűnik: A szélmalom lakói új magyar dráma, melynek történelmi háttere a szegedi árvíz, és amely a korabeli város környékén játszódik. A történelmi hűség sokkal inkább jellemzi a Kálmán királyt, a Dóm téren bemutatandó darabot, amely megjelent már a Tiszatáj 1977. április-májusi számaiban.*

— Igen, ez valóban történelmi dráma, a főhőse Könyves Kálmán. Röviden fogalmazva: arról szól, hogy a hatalom emberének mindig a legrealisabb valószínűségei kell kiindulnia; a pillanatnyi népszerűséget gyakran föl kell váltania a távlatok népszerűségével. Magyarázom: gyakran vállalnia kell a népszerűtlenebb megoldást, ha a távlatok sokkal többet ígérnek az egész nemzetközösség számára.

— *A Kálmán királyt közsínházi előadásra szánta. Igényel-e utómunkálatokat a szabadtéri bemutató?*

— Természetesen átdolgozom, húzásokat, pontosabb átkötéseket követel a nyári bemutató. Örülök persze, hogy a Dóm térré kerül, mert úgy hiszem, a történelemmel együttjáró valódi látványosságok itt teret kaphatnak, mindazon látványelemek, melyek történelmi dráma előadásához szükségesek, itt igazán érvényesülhetnek.

S. E.

Tudományos ülés

Orvostudományi esemény volt és szombaton fejeződött be az a tudományos ülés, amelyen magyar és osztrák urológusok vettek részt Kőszegen, a Jurisics-várban. Tanácskozási körük közérdekű az a bejelentés, hogy hólyagrák esetében, korai felismerés alapján, időbeni gyógyszeres, sugárterápiás és műtéti eljárásokkal a betegek nagy hányada gyógyítható.

Győrben Tájékoztatók utcanévadókról

Szaporodnak az utcanévadókról tájékoztató márványtáblák Győr belvárosában és az új lakónévadokból.

Eddig mintegy ötven tábla került a helyére. Az arra járók megtudhatják róluk, hogy kik voltak azok a személyiségek, akikről az utcát elnevezték, s miért kapták például a József Attila-lakótelep utcái például a Jereván, az Erfurt és a Konin elnevezéseket Győr testvérvárosairól. A táblák a városiakok helytörténelmi ismereteit is gyarapítják, ugyanis a kis ismertetőkből az is kiderül, hogy honnan ered a régi belvárosban egyebek között a Sőház és a Várház utca, illetve a Török és Törökdomb utca neve. A vésést a helyi kisiparosok végzik, nagyobb részt társadalmi munkában.

Műemlék helyreállítása

A Tokaj-hegylajai borvidékhez tartozó Mád községben befejeződött az egykori zsinagóga műemléki épületének helyreállítása. Rendbe hozták a tetőzetet, kijavították a falakat, valamint a belső teret. A tervek szerint a műemléki épületben művelődési központot rendeznek be. Könyvtárral, kiskalóriával.

A 102 születésnap

Bensőséges házi ünnepségen köszöntötték szombaton, tegnap, az acsádi szociális otthonban öv. Bokkon Pálnét 102. születésnapja alkalmából. A csöngő parasztszönyv több éve él már a jó

Telefonbetyárok

Nem tudok másra gondolni, mint hogy túl sok krimit nézünk mostanában a televízióban. Nehezen találunk ugyanis más magyar rázatot azokra a különös és felháborító — telefonokra, amelyekről ismerősök, ismeretlenek, magánszemélyek és intézmények vezetői számolnak be mostanában. Az embernek még idegenként is végigfut a hátán a hideg: K. A.-t nemrégiben telefonon értesítette egy ismeretlen férfi, hogy feleségét a mentők infarktussal kórházba szállították. K. A. rohant a kórházba, elkészülve a legrosszabbra. A megkönnyebbülésbe — hogy nem találták felesége nevét az asznal felvett beteg névsorában —, a fellegzésébe rögtön dühös felháborodás is vegyült. Ki szórakozik ilyesmivel? A kórházban hallotta, mások is jártak már így, többeket hozzátartozójuk haláláról értesítettek.

Szerencsétlen ember, aki ezen a módon akar szerencsétlenné tenni másokat, ha csak egy negyedóra is! Milyen indoka, mentsége lenne, ha megtalálnák őt, a hamis néven bemutatkozót, a hamis telefonszámot bemondót? Azt hiszem, talán csak a kóros elmeállapot. Bár lehet, hogy ő a krimiket emlegette okkért... Talán azok a gyerekek is a tévéből lesik el játékok ötletét, akik — a mentősök szerint — előszeretettel hívogatják a 04-et. Nem ritkaság a hetente négy-ötzöri vaklármá, utcára, lakásra hívják ki a fehér autót, s közben talán igazán számolukozó hozzátartozói számolják a másodperceket...

P. F.

Befejeződött az onkológusok kongresszusa

A rákbetegség egyes változatait ma már végérvényesen meg lehet gyógyítani, más változataival szemben viszont egyelőre még mindig tehetetlen az orvostudomány. Ilyen vélemények hangzottak el abban az információsokaságban, amelyet körülbelül félszáz előadásban tettek közzé a Magyar Onkológusok Társaságának — háromnapos programmal rendezett — szombaton befejeződött kongresszusán. A rákkutatás két szűkebb — mégis nagy fontosságú — területével, nevezetesen a daganatkezeléssel, illetve gyógyításban nagy szerepet játszó sejthártyák biológiájával, va-

lamint a rákgyógyító fej- és nyaksebészettel foglalkoztak a kongresszuson. Magyarországon a carcinogenesis, tehát a rákkelletkezés folyamat kutatásával számos, nemzetközileg ismert és elismert orvostudományi központ foglalkozik. Közülük a Semmelweis Orvostudományi Egyetem I. számú kórbontatói és kísérleti rákkutató intézete, az Országos Onkológiai Intézet onkopathológiai kutatóintézete, a Debreceni Orvostudományi Egyetem közegészségügyi és mikrobiológiai intézete, nemkülönben az Országos Közegészségügyi Intézet. A rákgyógyításban változatlanul fontos helyet foglal el a sebészet.